

ITC'NİN SON KURULTAYI VE YENİ SİYASETİ

SELÇUK BACALAN | ADİL ZİNEELABDİN

ITC'NİN TARİHSEL SÜRECİ

Irak Türkmen Cephesi (ITC) 23 Mayıs 2022'de ikinci olağan kongresini gerçekleştirmiştir. Irak Parlamentosu 2014-2018 dönemi Milletvekili Hasan Turan, söz konusu kurultayla Türkmenlerin en büyük siyasi kuruluşu olarak bilinen ITC'nin 8. başkanı olarak seçilmiştir. ITC'nin kurultay zincirinin devam etmesi bakımından son ku-

rultay, Türkmen siyasi tarihinin gelişimi ağısından önemli bir ilerleme olarak nitelendirilmektedir.

Modern Irak tarihi boyunca Irak'taki siyasi ve kültürel haklarını elde etme çabalarında genellikle baskıyla karşılaşan Türkmenler, 1991 yılında Irak'ın kuzeyinde ilan edilen güvenli bölgede siyasi oluşumlarını kurmaya başlamışlardır. Irak'ın kuzeyindeki güvenli

Irak siyasetinde Türkmenler adına temsil kabiliyetine sahip ve en yaygın siyasi kuruluş olan (ITC), 23 Mayıs 2022'de Kerkük'te 2. olağan kurultayını gerçekleştirmiştir. Irak Yüksek Seçim Komiserliğinin gözetiminde yapılan kurultay, Irak genelinde Türkmenlerin yoğun yaşadığı Kerkük, Selahaddin, Tuzhurmatu, Erbil, Bağdat, Diyala, Kifri, Musul ve Telafer bölgelerinden toplam 374 delegenin katılımıyla gerçekleşmiştir ve ITC başkanlığına Hasan Turan seçilmiştir.

bölgede Baas rejimi baskısından uzak olarak Türkmenler, Irak'ın toprak bütünlüğü esnasından hareket ederek millî ilkeleri doğrultusunda siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri kurmuşlardır. Türkmenler, kurdukları siyasi partiler arasındaki görüş farklılığına rağmen millî çıkarlar ve stratejik konular bağlamında birliklerini korumuştur. 24 Nisan 1995 tarihinde ITC; Irak Millî Türkmen Partisi, Türkmeneli Partisi, Türkmen Bağımsızlar Hareketi, Türkmen Kardeşlik Ocağı (Erbil Şubesi), Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı, Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği kurumlarının bir araya gelmesiyle çatı kuruluşu olarak tesis edilmiştir. ITC'nin kuruluş amacı ise Türkmenlerin haklarını savunmak, sorunlarına çözüm bulmak ve Türkmen toplumuna yönelik baskıları bertaraf etmek ve bölgedeki çatışmaların sona ermesine diyalog yoluyla katkı sağlamak olmuştur.

ITC, ilk kurultayını 4-7 Ekim 1997 tarihlerinde Erbil'de yapmıştır. ITC, Baas rejimi döneminde Erbil'de toplam 2 ve 2003-2018 yılları arasında Kerkük'te 4 kurultay olmak üzere toplam 6 kurultay gerçekleştirmiştir. Irak'ta siyasi partiler yasası onaylandıktan sonra her siyasi partinin kendi iç tüzüğüne göre demokratik bir şekilde parti başkanın seçilmesi hük-

me bağlanmıştır. ITC'nin iç tüzüğüne göre her 4 yılda bir kurultayın yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla ITC, Irak'ta Yüksek Seçim Komiserliği tarafından bir siyasi parti olarak tescil edildiği için her 4 yılda bir kendi iç tüzüğüne göre kurultay yapmak zorundadır. ITC, Irak Siyasi Partiler Yasası'nın kararlarına göre ilk kurultayını 2019 yılında yapmıştır. ITC'nin düzenli bir şekilde kurultaylar gerçekleştirmesi, parti içi demokrasi ve parti disiplinin yerleşmesine katkı sağlamaktadır.

ITC'NİN SON KURULTAYI

Irak siyasetinde Türkmenler adına temsil kabiliyetine sahip ve en yaygın siyasi kuruluş olan (ITC), 23 Mayıs 2022'de Kerkük'te 2. olağan kurultayını gerçekleştirmiştir. Irak Yüksek Seçim Komiserliğinin gözetiminde yapılan kurultay, Irak genelinde Türkmenlerin yoğun yaşadığı Kerkük, Selahaddin, Tuzhurmatu, Erbil, Bağdat, Diyala, Kifri, Musul ve Telafer bölgelerinden toplam 374 delegenin katılımıyla gerçekleşmiştir ve ITC başkanlığına Hasan Turan seçilmiştir. Kurultayda alınan kararlar, ITC'nin "yürütme kurulu" feshedilmiş ve yerine 13 asil ve 3 yedek üyeden oluşan siyasi büro teşkil edilmiştir. Yürütme kurulu sisteminden siyasi büro sis-

Irak Türkmen Cephesi Başkanlığına yeniden Hasan Turan seçildi.

temine geçişin gerekçesinin Irak'ta mevcut siyasi partilere uyum sağlamak olduğu söylenmektedir. Kurultay da ayrıca mevcut tüzüğün bazı maddelerinde değişikliklerin yapıldığı açıklanmıştır. Yapılan değişikliklerden bir diğeri de ITC'ye bağlı parti içi bir meclisin kurulmasıdır. Kurulacak meclis, Türkmeneli bölgelerinden seçilecek 51 üyeden oluşacaktır. Hasan Turan kurultayda, yönetim kuruluna Türkmeneli'nin neredeyse bütün yörelerinde üye almıştır. Kabinede gençlerin yanı sıra kadın üyenin de bulunması önem arz etmektedir.

TÜRKMEN BÖLGELERİNE AÇILIM POLİTİKASI

28 Mart 2021'de ITC genel başkanlık görevini ITC Kerkük Milletvekili Erşat Salih'i'den devralan Hasan Turan, yaklaşık 1 yıl içerisinde Türkmeneli'nin birçok bölgesini ziyaret

etmiştir. Önceki dönemlerde çok sık yapılmayan bu ziyaretler bölge halkı tarafından olumlu karşılanmıştır. Hasan Turan'ın, ITC başkanı seçildikten sonra ideolojik farklılıklara bakmaksızın kapsayıcı bir Türkmen kimliği üzerinden hareket ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim, Hasan Turan'ın ziyaret ettiği bölgelerde yaptığı konuşmalar ve verdiği demeçler üzerinden yola çıkarsak; Türkmen millî kimliğinin ön planda olduğu anlaşılmaktadır.

Turan, 23 Mayıs 2022 tarihinde 7 Türkmen'in Tazehurmatu'da terör örgütü IŞİD saldırısı sonucu öldürülmesinin ardından Tazehurmatu'yu 24 Mayıs 2022'de ziyaret etmiştir. ITC Kurultayından bir gün sonra bu saldırının gerçekleşmesi, Irak Türkmen siyasi partilerinin Türkmen bölgelerine açılması açısından önemli bir mesaj olarak okunmalıdır. Bu nedente Türkmenler arasındaki

bağları güçlendirmek için Türkmen siyasetinin, tepki siyaseti yerine stratejik hedeflere odaklanması önemlidir. Bu noktada 23 Mayıs 2022'de gerçekleştirilen 2. olağan kurultayda Turan'ın, "ITC sadece bir siyasi parti değil, ITC'nin öncelikli amacı, Türkmenlerin Irak'taki millî davasının ve varlığının korunmasıdır" açıklaması dikkat çekmiştir.

ITC'nin Türkmen bölgelerine açılması birçok açıdan önemlidir. Nitekim Türkmenler Selahaddin, Musul, Erbil ve Duhok gibi vilayetlerde ikinci en büyük etnik grubu teşkil etmektedir. Bu nedenle bu bölgelerde Türkmenlerin vilayet yönetimlerinde haklarını savunmak ve temsilini sağlamak için ITC başta olmak üzere Türkmen siyasi partilerin inisiyatif alması gerekmektedir. Örneğin, Selahaddin vilayetinin 10 ilçesinden ikisi (Tuzhurmatu ve Emirli) Türkmen bölgesidir. Yine Musul'un en büyük ilçelerinden biri olan Telafer'in yerel yönetimler tarafından ihmal edildiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Türkmenlerin Musul Valiliğinde güçlü bir temsile sahip olmaları gerekir. Nitekim Türkmenler, Musul merkezinde Araplardan sonra ikinci büyük toplumsal grubu oluşturmaktadır. Telafer ilçesinin merkezi tamamıyla Türkmenlerden oluşmakta ve ilçenin ezici çoğunluğunu yine Türkmenler oluşturmaktadır. Türkmen bölgelerinde gerek nüfusun gerekse sahip oldukları stratejik önemin, Türkmen siyasi partileri tarafından iyi bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Bu yönde Turan'ın "ITC sadece bir siyasi parti değil, Türkmenlerin varlığını savunan en önemli kuruluştur" şeklinde dile getirdiği görüş bir siyaset hâline gelmelidir.

Tuzhurmatu ve Telafer bölgelerinin vilayet statüsüne kavuşturulması talepleri, Türkmen siyasi partilerin ana gündem maddeleri arasında yer almalıdır. Bunun için de

ITC Başkanı Hasan Turan'ın 16 Nisan 2022'de Telafer'i ve 4 Mart 2022'de Tuzhurmatu'yu ziyaret etmesi bu bölgelerin önde gelenleri, diğer Türkmen siyasi partiler ve siyasetçilerle ortak hedeflerin kararlaştırılması açısından belirleyicidir. Kültürel anlamda Türkmen bölgeleri arasındaki etkileşimi artırmak için sosyal faaliyetlere ağırlık verilmesi, Musul'da ITC tarafından 19 Mayıs 2022'de düzenlenen Gençlik ve Spor Kampı, Türkmen kültürünün gençler nezdinde canlı tutulması ve Türkmen bölgeleri arasındaki bağların güçlendirilmesi açısından önemlidir. Bu tür faaliyetlerin diğer Türkmen bölgelerinde tüm Türkmen bölgelerinin katılımıyla gerçekleşmesi beklenmektedir.

ITC'NİN DİĞER IRAKLI SİYASİ PARTİLERE AÇILIMI

Irak Türkmenlerinin 2003 yılından bu yana Irak'ta karşılaştıkları en büyük sorunlardan birisi, diğer Iraklı taraflara kendilerini kabul ettirmede karşılaştıkları zorluklar olmuştur. Bu durum da Türkmenlerin üçüncü en büyük etnik unsur olarak Irak siyasetindeki haklarını elde etmelerini engellemiştir. Türkmen toplumunun kendisini tanıtmalarının önündeki en büyük zorluk ise yaşadıkları bölgelerin anayasada "ihtilafli bölgeler" olarak kabul edilmesidir.

2005 Irak Anayasası'nın 140. maddesinde Kerkük, Tuzhurmatu, Telafer, Emirli, Karatepe Hanekin, Mendeli, Kifri ve diğer Türkmen bölgelerini IKBY kontrol etmeye çalışmış ve "Kürdistan Bölgesi" olarak ileri sürmüştür. Bağdat ve Erbil, Türkmenler başta olmak üzere diğer etnik ve dinî grupların, bölgeyi ilgilendiren güvenlik ve yönetim konularında yapılan tartışmalara katılmasına izin vermemiştir. Bu nedenle Irak Ordusu ile Peşmerge güçleri arasında yapılan koordinasyon mer-

kezi kararında Türkmenlerin endişeleri dikkate alınmamıştır.

Diğer yandan 2003 ile 2017 yılları arasında Türkmen bölgelerinde terör örgütü el-Kaide ve ardından IŞİD etkin olmuştur. Türkmenlere yönelik onlarca saldırı düzenleyen terör örgütleri, Türkmenlerin önde gelen siyasetçilerini ve aydınlarını hedef almıştır. 2014 yılında IŞİD'in Irak'ın Musul, Selahaddin ve Anbar vilayetlerini kontrol etmesiyle birlikte Türkmenler, kendi bölgelerinden göçe zorlanmıştır. Bu ortamda Türkmenler, Irak'ta hâkim olan istikrarsızlıktan en çok etkilenen toplum oldukları için Irak siyasetinde etkin rol alamamışlardır.

Ancak Irak'ta IŞİD'in 2017 yılında yenilgiye uğratılmasının ardından ortaya çıkan nispi istikrar, Türkmenlere siyasette daha etkin olmak ve Irak'taki varlıklarını ortaya koymak için bir fırsat sunmuştur. Diğer yandan daha önce Türkmenleri en çok rahatsız eden Kerkük ve diğer Türkmen bölgeleri üzerindeki Peşmerge baskısı ciddi şekilde hafiflemiştir. Irak hükümetinin 2017 Ekim ayında gerçekleştirdiği Kanun Uygulama Operasyonu ile Türkmen bölgeleri Irak merkezî hükümetinin kontrolüne geçmiştir.

Türkmenlerin Irak'taki Arap (Şii ve Sünni) ve Kürt siyasi par-

tilere yönelik açılımlarındaki engellerden bir diğeri de seçimlerdeki düşük performans olmuştur. Türkmen siyasi partilerinin sadece seçim odaklı siyaset üretmeleri, Türkmen bölgeleri arasında dayanışma ve birleşme ruhunu olumsuz etkilemiştir. Türkmenlerin, seçim odaklı siyasetleri, Türkmen bölgelerinin gerek Türkmen gerekse Türkmenlerin etkin olduğu Arap kökenli siyasi partiler arasında bölünmesine yol açmıştır. Bu durum da Türkmenlerin etnik temelli kimlik siyasetini zayıflatmıştır.

ITC, Türkmenlerin diğer topluluklara açılmasında kritik rol üstlenebilir. ITC Başkanı Hasan Turan'ın Necef, Kerbela, Basra, Anbar, Erbil, Süleymaniye ve Musul vilayetlerinde etkin olan din adamlarına, aşiret reislerine ve siyasi partilere açılması, Türkmenlerin Irak'ta tanınması açısından elzemdir. Türkmen toplumunun gerek 2003 yılı öncesi Baas rejimi döneminde gerekse 2003 yılı sonrasında el-Kaide ve IŞİD militanlarının saldırıları nedeniyle karşılaştıkları travmaları ve katliamları anlatma konusunda bilgi verilmesi ve zararların tazmin edilmesi konusunda destek alınması önemli olacaktır.

ITC'nin gelecek süreçteki en önemli hedeflerinden birinin de diğer topluluklara açılma olduğu görülmektedir. Arap si-

ITC'nin gelecek süreçteki en önemli hedeflerinden birinin de diğer topluluklara açılma olduğu görülmektedir. Arap siyasi partileri, bu açılımın başında yer alabilir. Nitekim Bağdat'taki hâkim siyasi partilerin Türkmenlere yönelik bir siyaseti yoktur.

yasi partileri, bu açılımın başında yer alabilir. Nitekim Bağdat'taki hâkim siyasi partilerin Türkmenlere yönelik bir siyaseti yoktur. Şii siyasi partilerden İslami Dava Partisi ve Bedir Örgütü'nün Kerkük ve Tuzhurmatu gibi Türkmen bölgelerine nüfuz etme politikalarının olduğu bilinmektedir. Hâlihazırda Şii Arap siyasi partilerden en güçlü olan Sadr Akımı'nın Türkmenlere yönelik bir siyasetinin olduğunu söylemek zordur. ITC'nin diğer topluluklara açılımının, siyasi partilerle sınırlı kalmaması da önemlidir. Bağdat'taki sivil toplum örgütlerini ve Irak toplumunun çeşitli bileşenlerini temsil eden kanaat önderlerine de açılım politikası izlenebilir.

Türkmenler, IKBY'deki ikinci ana unsurdur. Ancak Türkmenler IKBY'de hükümet ve parlamentoda azınlık kotasından yararlanarak temsil edilmektedir. Bu durumda ITC, IKBY'de Türkmenler için azınlığı kabul edip kota sayısını arttırabilir ki bu durum gerçekleşirse kota sandalyesinden Erbil'deki Türkmenlerin yanı sıra idari olarak merkezi hükümete bağlı ancak siyasi olarak IKBY'e bağlı Kifri Türkmenlerinden de en az bir milletvekilinin IKBY parlamentosunda temsil edilmesi önem arz etmektedir. Ya da Türkmenler azınlığı kabul etmeyip bölgede ikinci ana unsur olarak diğer Türkmen partileri ile koalisyon oluşturabilirler ve güçlü bir şekilde temsil edilebilirler. Bu noktada ITC, IKBY'deki Türkmenlerin haklarını elde edebilmeleri için farklı yol haritası izleyebilir. IKBY Erbil, Süleymaniye ve Duhok olmak üzere üç vilayetten oluşmaktadır. Erbil ve Duhok'un KDP yönetiminde olduğu, Süleymaniye vilayetinin ise KYB tarafından yönetildiği bilinmektedir. IKBY'deki Türkmenler Erbil ve Süleymaniye vilayetlerinde yoğunluk göstermektedir. ITC bu noktada KDP ve KYB üst düzey yetkilileriyle müzakere edip IKBY'de KDP ve KYB

bölgesindeki Türkmenlerin haklarını talep edebilir.

Irak Türkmenlerinin diğer siyasi taraflara açılım politikasının iki temel tez üzerine dayanması önemlidir. Bunlardan birincisi, Türkmen bölgelerinin stratejik önemidir. İkincisi ise Irak'ta işleyen bir demokrasinin tesis edilmesidir.

TÜRKMEN BÖLGELERİNİN STRATEJİK ÖNEMİ

Türkmen bölgeleri, Irak'ta Araplarla Kürtleri ayıran hat üzerinde bulunmaktadır. Irak'ın çeşitli bölgelerinde izi olan Türkmen toplumunun yoğun olarak yaşadığı bölgeler, ülkenin kuzeyinde Musul vilayetine bağlı Telafer ilçesinden başlayarak Bağdat'ın doğusunda bulunan Bedre'ye kadar uzanan alanı kapsamaktadır. Türkmenler tarafından Türkmeneli olarak adlandırılan hat, Irak devletinin bütünlüğü açısından stratejik bir öneme sahiptir. Nitekim Kerkük başta olmak üzere bu bölgeler, büyük petrol yataklarına sahiptir. Yüzde 90'dan fazla bütçesi petrole dayalı Irak'ın bu bölgelerde istikrarı sağlaması ekonomisi açısından önemlidir.

Ayrıca Türkmen bölgelerinin Irak'ın sosyal ve idari geçiş hattı olması nedeniyle IKBY bu bölgeleri kendi resmî sınırları içine dâhil etmek istemektedir. Bu yönden IKBY, 2003 yılından sonra farklı yollara başvurmuştur. 2004 Geçici Yönetim Yasası ve 2005 Irak Anayasası'nın 140. maddesinde bu bölgeler "tartışmalı" bölgeler olarak kabul edilmiştir. Türkmenlerin bu bölgelerde bulunması, Irak merkezi hükümeti yönetimi açısından millî güvenlik meselesi olarak görülmelidir. Nitekim Türkmenlerin tercih ettiği taraf, petrol zengini ve jeopolitik öneme sahip bölgelerin kaderini belirleyebilir. 2017 yılında IK-

Irak'ta Baas rejimince şehit edilen Türkmen liderler törenle anıldı.

BY'de düzenlenen referandumun ardından Irak merkezî hükûmetine bölgede en büyük desteğin Türkmen toplumundan geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Türkmenler hem askerî operasyona katkı sağlamış hem Irak federal güçlerinin Kerkük gibi önemli bir şehre girmesi için şehir merkezinde destek gösterileri gerçekleştirmiştir.

Diğer yandan IŞİD gibi terör örgütleri, Irak merkezî hükûmeti kontrolü ile IKBK kontrolü arasında kalan bölgelerde faaliyet göstererek Irak'ta istikrarı baltalamak istemiştir. 2003 yılında Irak devlet kurumlarının yeniden yapılanmasının zayıf olması nedeniyle terör örgütlerinin yanı sıra bazı silahlı gruplar da devletin asayiş sağlamasının önüne geçmek istemiştir. Burada devletçi ve düzen anlayı-

şına bağlı bir geleneğe sahip olan Türkmen toplumu, Irak güvenlik güçlerinin Türkmen bölgelerinde ve çevresinde düzenin ve istikrarın sağlanmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Türkmenlerin devlet ve düzenden yana gösterdikleri çabaları nedeniyle Tazehurmatu, Tuzhurmatu ve Emirli gibi bölgelerde onlarca canlı bomba ve patlayıcı maddeyle yüklü araç saldırıları gerçekleşmiştir. 2014 yılında IŞİD militanları, Kerkük'ün nahiyesi olan Tazehurmatu'ya hardal gazıyla saldırılar düzenlemiştir. Yine aynı dönemde Emirli kenti IŞİD militanları tarafından 80 günden fazla kuşatılmış ve Telafer ilçesiyle Beşir köyünden yüzlerce Türkmen kaçırılmıştır. Ayrıca Kerkük'te Türkmenlerin önde gelenleri, kimliği belirsiz kişiler tarafından suikasta uğramıştır.

Türkmenlerin yaşadığı bölgeler, Irak devletinin toprak ve beşerî bütünlüğü açısından oldukça stratejik bölgelerdir. Türkmen toplumunun Irak'ın birliği açısından üstlendiği bu roller, ITC başta olmak üzere Türkmen siyasi partileri tarafından iyi bir şekilde diğer topluluklara tanıtılabilir.

Türkmenlerin yaşadığı bölgeler, Irak devletinin toprak ve beşerî bütünlüğü açısından oldukça stratejik bölgelerdir. Türkmen toplumunun Irak'ın birliği açısından üstlendiği bu roller, ITC başta olmak üzere Türkmen siyasi partileri tarafından iyi bir şekilde diğer topluluklara tanıtılabilir.

ÇOĞULCU DEMOKRATİK DÜZEN İNŞASI

Türkmenler, Irak'ta üçüncü ve İKBY'de ikinci kurucu unsur olarak ülkenin yönetimine demokratik bir şekilde katılmak ve anayasada Irak'ın tüm bileşenlerine tanınan siyasal ve kültürel haklarını elde edebilmek için yoğun çaba göstermişlerdir. 10 Ekim 2021'de erken seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından Türkmenler, gelecek hükümette temsil arayışı içerisine girmiştir. 2003 yılından sonra demokratik olduğu iddia edilen yeni siyasal sistemden dışlanan Türkmenler, 10 Ekim 2021 erken parlamento seçimlerinin ardından ulusal mutabakat hükümetinin güçlü bir şekilde ortaya çıktığı dönemde yine Irak merkezî hükümeti tarafından dışlanma endişesine kapılmıştır. Bu nedenle ITC Başkanı Hasan Turan başkanlığındaki bir heyet, 18 Ekim 2021'de Irak'ın başkenti Bağdat'taki siyasi liderlerle görüşmelere başla-

mıştır. Ziyaretine Ammar el-He-kim (Hikme Akımı lideri) ile başlayan Turan, Haydar el-İbadi (eski Irak Başbakanı), Hadi el-Amiri (Fetih Koalisyonu Lideri), Birleşmiş Milletler Irak Yardım Misyonu (UNAMI) Özel Temsilcisi Jeanine Hennis Plasschaert, Sadr Akımı Heyeti Başkanı Ahmet el-Mutayri ile görüşmüştür. Turan ayrıca Aralık 2021 tarihinde de Kanun Devleti Koalisyonu Lideri eski Irak Başbakanı Nuri el-Maliki, Irak Parlamento Başkanı Muhammed Halbusi ve Egemenlik Koalisyonu Başkanı Hamis Hançer ile bir araya gelmiştir.

Turan, Bağdat'taki görüşmelerden önce 13 Kasım 2021'de Türkmenlerin Irak'taki durumuna ve Türkmen bölgelerine ilişkin yaptığı çağrıda, "Türkmenlerin birliği, Irak'ın bölünmesini engelledi. Türkmen bölgelerine yönelik komplolar devam etmektedir. 2007 yılında Kerkük'ün bölge statüsüne kavuşturulması projesini sunduk. Türkmenler, Peşmerge'nin geri dönüşüne karşıdır. Türkmenlerin stratejik hedeflerini gerçekleştirmek ve Bağdat'ta güçlü bir sesle Türkmenlerin hedeflerini talep etmek için ortak liderliğe davet ediyoruz" açıklamalarıyla Türkmenleri ilgilendiren temel güncel meseleleri ifade etmiştir. Hasan Turan'ın bu açıklaması, Türkmen bölgelerinin hükümet kurma sürecinde pa-

zarlık konusu olma ihtimalinin önüne geçme çabası ve Türkmenlerin hükümette temsil edilmelerini sağlamak için hazırlık çağrısı şeklinde okunmuştur.

10 Ekim 2021'de gerçekleştirilen son erken parlamento seçimleri üzerinden yaklaşık bir sene geçmesine rağmen hükümet kurulmamıştır. Hükümeti kurma sürecinde Irak'ın üçüncü asli unsuru Türkmenlerin hükümette temsil edilmesi bir yandan Irak'ta siyasal sisteme tüm bileşenlerin katılmasını ve meşruiyetin pekiştirilmesini diğer yanda ise stratejik bir coğrafyada bulunan Türkmenlerin Türkmen bölgelerindeki hâkimiyetini, dolayısıyla ekonomik ve güvenlikle ilgili istikrara katkı yapmasını sağlayacaktır. Irak'taki tüm siyasi partiler gerek çoğunluk gerekse uzlaşma hükümetlerinde tüm bileşenlerinin temsil edilmesi üzerinde anlaşmıştır. ITC, diğer Türkmen siyasi partileriyle birlikte Irak'ta Türkmenlerin üçüncü unsur olarak demokrasi gereği temsil edilmeleri tezinden hareket etmektedir.

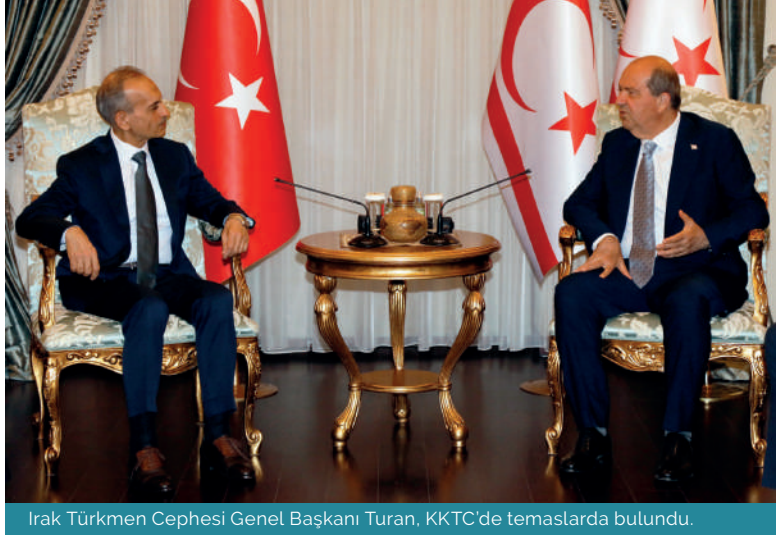
2003 yılından bu yana Türkmenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, Irak merkezî hükümetinde hak ettikleri, adil ve eşit temsillerinin sağlanamaması olmuştur. Nitekim 2003 yılından sonra Şii, Sünni ve Kürt denklemi üzerine inşa edilen Irak siyaseti, ülkenin asli unsurlarından biri olan Türkmenlerin hükümetteki temsil haklarını karşılamamıştır. Türkmenlerin, İbrahim Caferi, Nuri Maliki ve Kazimi hükümetlerinde temsilleri bakanlık düzeyinde sağlanmıştır. 2005-2014 yılları arasında Türkmenlerin Irak hükümetlerindeki temsilleri bir ila üç bakanla sağlanmış olsa da bu bakanlıklar Şii veya Sünniler adına verilen bakanlıklar şeklinde belirtilmiştir.

Irak'ın eski başbakanlarından Haydar el-İbadi ve Adil Abdilmehdi dönemlerinde

Türkmenlerin bakan düzeyinde temsilleri sağlanmamıştır. Abdilmehdi'nin istifası üzerine kurulan Mustafa el-Kazimi hükümetinde ise Türkmenler, devlet bakanlığıyla temsil edilmiştir. 2003 Temmuz ve 2004 Haziran tarihleri arasında kurulan geçici yönetimde Bilim ve Teknoloji Bakanlığı Reşat Ömer Mendan tarafından yürütülmüştür. 2004 ile 2005 yılları arasında İmar ve İskân Bakanlığı ve 2005- 2014 yılları arasında Gençlik ve Spor Bakanlığı Casim Muhammed Cafer Bayatlı tarafından yürütülmüştür. Ayrıca 2010 ile 2014 yılları arasında İzzettin Devle, Tarım Bakanı ve Turhan Müftü, Vilayetler İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı ve vekâleten İletişim Bakanı olarak görev üstlenmiştir. Türkmen bakanların yanı sıra 2005-2014 yılları arasında Irak bürokrasisinde bakanlık seviyesinde görülen Hac ve Umre Heyeti'nin başında Muhammed Taki Mevla bulunmuştur.

ITC Kerkük Milletvekili, Erşat Salihi, 2 Kasım 2021'de yaptığı bir açıklamada, "Türkmenler gelecek hükümette bir bakanla Irak'ın asli kurucu unsuru olarak temsil edilecekler" ifadesini kullanmıştır. Türkmenlerin Irak'ın asli kurucu unsuru olarak kabinede bakanlık üstlenmeleri; gelecek süreçlerde cumhurbaşkanlığı, parlamento başkanlığı ve başbakanlıkta yardımcılık düzeyinde temsillerinin önünü açabilir. Bu amaçla Türkmen siyasi partilerinin ve Türkmen şahsiyetlerinin birlikte hareket etmeleri gerekmektedir. Aksi hâlde Türkmenlerin hükümetteki temsili yönündeki anlayış zayıflayacaktır.

Son parlamento seçimlerinin ardından seçim sonuçlarına yönelik itirazların nasıl sonuçlanacağı ve gelecek hükümetin uzlaşmacı veya çoğunluk hükümeti olup olmaması gibi sorunların nasıl şekilleneceği belirsizliğini korurken Türkmenlerin bir araya gelmeleri gerekmektedir. Türkmen siya-

Irak Türkmen Cephesi Genel Başkanı Turan, KKTC'de temaslarda bulundu.

Türkmen toplumunun uluslararası topluma açılması, Irak Türkmenlerinin haklarını elde etmesine yardımcı olan önemli bir etken olabilir. Bu bağlamda ITC'nin yurt dışı temsilciliklerini yeniden açması faydalı olur.

setçileri ve siyasi partilerin bir araya gelmemesi durumunda merkezi hükümette asli unsur olarak temsil edilmeleri gerekliliği yönünde oluşan siyasi gelenek olumsuz etkilenebilir. Bu bağlamda Türkmenlerin Bağdat'ta birlikte hareket etmeleri için ITC, önemli roller üstlenebilir. Son kurultay ile farklı Türkmen bölgelerinden politbüro üyesi alan ITC'nin Türkmen bölgelerinde etkin olan siyasetçilere ve partilere açılması, Türkmenlerin Irak'taki siyasi haklarını elde etmelerine katkı sağlayacaktır. Ancak izlenecek siyasetin özellikle hükümetin kurulmasının son aşamasına bırakılması, Türkmen toplumunun elini zayıflatacaktır. ITC başta olmak üzere Türkmen siyasi partilerin, gelecek hükümette yer alacak isimler üzerine önceden anlaşmaları Türkmenlerin birliği-

ni güçlendirecektir. Aksi hâlde hiçbir Türkmen tarafın adayının kazanamaması gibi bir durum ortaya çıkabilir.

Türkmen siyasi güçlerinin Irak'taki diğer siyasi partilerle bütün Türkmenler adına hareket edecek bir heyetin bulunması önemlidir. Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi (BITC) listesi adına Hasan Turan'ın Kasım 2021'de gerçekleştirdiği görüşmelerin bu yönde olduğu ifade edilebilir. Türkmenlerin gelecek hükümetteki temsilcilerinin sağlanması, Türkmen bölgelerini ilgilendiren güvenlik, Kerkük Valiliği, gelecek yerel seçimler ve Telafer ile Tuzhurmatu ilçelerinin vilayet statüsüne kavuşturulması gibi meselelerde konumlarını güçlendirecektir. Ayrıca gelecek süreçte karma etnik yapıları bölgelerin statüsünün tartışılması

bölgeler olarak yeniden gündeme gelmesi ve Türkmenlerin Irak'taki varlığının ciddi tehditlerle karşılaşması söz konusu olabilir.

ULUSLARARASI AÇILIM POLİTİKASI

ITC Başkanı Hasan Turan'ın 16 Haziran 2022'de Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ziyaret ederek Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ile görüşmesi, ITC'nin uluslararası açılımını göstermektedir. Kıbrıs ziyareti kapsamında Turan ayrıca KKTC Meclis Başkanı Zorlu Töre ve KKTC Dışişleri Bakanı Tahsin Ertuğruloğlu gibi devletin önde gelen isimleriyle bir araya gelmiştir. Turan görüşmede Türkmenlerin Türk toplumuyla olan organik bağına vurgu yapmıştır. Türkmen toplumunun uluslararası topluma açılması, Irak Türkmenlerinin haklarını elde etmesine yardımcı olan önemli bir etken olabilir. Bu bağlamda ITC'nin yurt dışı temsilciliklerini yeniden açması faydalı olur. Türkmenlerin Irak'ta maruz kaldıkları mağduriyetleri dile getiren kuruluşların eksikli-

ğinden bahsetmek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda ITC'nin Türk dünyası ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelere açılması, Irak'ta Türkmenlerin konumunu güçlendirecektir. Türkmen toplumu Türkiye başta olmak üzere diğer ülkelerle köprü niteliğinde bir rol üstlenebilir.

Irak Türkmenlerinin uluslararası platformlara ve kuruluşlara açılımındaki eksikliğin giderilmesi gerekmektedir. 500'ün üzerinde Türkmen kadının IŞİD militanları tarafından kaçırılmasına rağmen bunun uluslararası platformlarda dile getirilemediği görülmektedir. Diğer yandan IŞİD militanlarının Tazehurmatu'ya kimyasal silahla saldırı düzenlemesi gibi birden çok ciddi insan haklarının ihlaline rağmen Türkmenlerin uluslararası insan hakları örgütleri nezdindeki faaliyetleri yerel dernekler düzeyinde kalmıştır. Bu durum da Türkmen toplumunun özellikle gelişmiş Batı ülkelerindeki bağlantı eksiklerini ortaya koymaktadır.

Uluslararası açılımdaki eksiklik Türkmen toplumunun karşılaştığı büyük bir sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle Türk dünyası ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelere özellikle dünya siyasetinde etkin olan bölgelere Türkmenleri tanıtabilecek temsilcilerin gönderilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

ITC'nin 2. olağan kurultayında belirlediği yeni stratejiyle Türkmen toplumu, Irak'ın diğer bileşenleri ve uluslararası toplum olmak üzere üç aşamalı bir açılım politikası izlemesi önemlidir. Bu yönde bazı adımların atıldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Nitekim Hasan Turan Telafer, Mendeli, Tuzhurmatu, Tazehurmatu ve diğer Türkmen bölgelerine önemli ziyaretlerde bulunmuştur. Türkmen bölgelerinin iç dinamiklerinin anlaşılması açısından önemli olan bu ziyaretler, yeni politikaların geliştirilmesini kolaylaştıracaktır.

ITC'nin Türkmen bölgelerine açılımının sadece ziyaretlerle sınırlanmaması, aynı zamanda örneğin, ITC'nin yapacağı yürütme kurulu/siyasi büro toplantılarını Türkmeneli'nin farklı bölgelerinde yapması bölge halkının Türkmen davasına ve ITC'ye bağlılığını artıracaktır. Bu uygulama ITC bünyesinde faaliyet gösteren STK'lar için de dikkate alınabilir. Bunun yanı sıra, ITC bünyesinde görev yapan STK'ların diğer Türkmeneli bölgelerinde de şubeler açıp faaliyet göstermesi, bölge halkının siyasi, toplumsal ve kültürel etkinliğini artırabilir. Türkmenler, Türkmen olmayan partilerde milletvekili olmakta, mezhebe veya ırka dayalı erimeye maruz

kalmaktadır. Bu durumda ITC, ön planda tuttuğu Türkmen kimliği üzerinden bu milletvekillerini kazanabilir. ITC'nin, insan kaynakları yönünden teşkilat yapısına daha fazla yatırım yapması gerekmektedir. Bu yatırımı il teşkilatlarından ziyade, illerin nemalandığı ilçe, nahiyeye, köy ve hatta mahalle teşkilatlarına yapması yerinde olacaktır. ITC'nin başkanlık, il, ilçe, nahiyeye ve köy teşkilatlarının düzenli ve hiyerarşi içerisinde çalışması elzemdir. Teşkilatın faaliyetleri ve projeleri hakkında en azından ayda bir kez başkanlıkla istişare edilmesi ITC'nin disiplinli yapısını takviye edecektir. ITC'nin, uygulayacağı yeni siyasetinde Irak'ın Arap kökenli siyasi parti başkanlarıyla görüştüğü gibi Kürt siyasi parti başkanlarıyla da görüşmesi Türkmenler için olumlu sonuçlar doğurabilir. ITC'nin, 2014'teki IŞİD olaylarından Irak'ın güney illerine göç etmek zorunda kalan Türkmenleri organize etmek için Necef ve Kербela gibi vilayetlerde büro açması önemlidir. ITC bünyesinde çalışan Türkmen sivil toplum kuruluşlarının Türkmen davasının siyasi merkezi olan Kerkük'ten ziyade diğer Türkmen bölgelerinde faaliyet göstermeleri her alanda ITC'nin elini güçlendirecektir.

Son iki yıldır dünya genelinde azalan yağışlar ve küre-

sel ısınmadan kaynaklı yaşanan kuraklıklar Irak'ta Türkmen bölgelerini de etkilemektedir. Tarıma elverişli olan Telafer, Altunköprü, Kerkük, Tuzhurmatu ve Diyala'nın civar köylerinde geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan insanlar kuraklık kaynaklı ekonomik nedenlerden dolayı göçe maruz kalabilirler. ITC bu noktada Türkiye'nin yumuşak gücü sayılan Türk Kızılayı ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) gibi kurumlarla ortak projeler üretebilir.

Uluslararası açılımdaki eksiklik Türkmen toplumunun karşılaştığı büyük bir sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle Türk dünyası ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelere özellikle dünya siyasetinde etkin olan bölgelere Türkmenleri tanıtılabilecek temsilcilerin gönderilmesi gerekmektedir. Gençlerin öğrenim amacıyla gelişmiş ülkelere gönderilmesi, gelecek süreçte Türkmen siyaseti açısından fark yaratacaktır. Nitekim Türkmenlerin dünya çapında tanınması için önemli insan kaynağına ihtiyaç duyulmaktadır.

Dr. Selçuk Bacalan

Selçuk Bacalan, 1983 yılında Kerkük'te doğmuş, ilk ve orta öğrenimini Kerkük'te tamamlamıştır. Lisans eğitimini Türkiye Cumhuriyeti Bursu'nu kazanarak 2008 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Bölümü'nde bitirmiştir. Aynı yıl yüksek lisans bursunu kazanarak 2008-2010 yılları arasında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2010-2011 yılları Erbil Salahattin Üniversitesi'nde, 2011-2015 yılları arasında Kerkük Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. 2019 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde millî kimlik konusunda doktora eğitimini tamamlamıştır. 2020-2021 yılları arasında Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfına bağlı olan Türkmeneli Kültür Merkezi'nin başkan vekilliğini yapmıştır. Selçuk Bacalan, millî kimlik, millî kültür, göçmen ve göç alanında araştırma tecrübesi olan bir akademisyendir. Çalışmalarına ORSAM bünyesinde Türkmen Çalışmaları uzmanı olarak devam etmektedir.

Adil Zineelabdin

Adil Zineelabdin Lisans eğitimini 2012 yılında Kerkük Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamış olan Adil Zineelabdin, yüksek lisans derecesini Gazi Üniversitesi Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı'nda "Birleşik Devlet Modeli ve Irak Uygulaması" başlıklı teziyle almıştır. Selçuk Üniversitesi Kamu Hukuk Anabilim Dalı'nda doktorasına devam eden Zineelabdin'in "Birleşik Devlet Modeli Olarak Irak Uygulaması", "İŞİD Sonrası Irak'ın Federal Sistemi" ve "Kerkük'ün Statüsü Sorunu" olmak üzere yayımlanmış üç bilimsel makalesi bulunmaktadır. Hâlihazırda Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM) bünyesinde Türkmen Çalışmaları araştırmacısı olarak görev yapmaktadır.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2022

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)